

Nr 594

Av herrar **Ericsson** i Näs och **Hansson** i Önnarp, om underlättande av arrendatorers friköp av arrendegårdar under större gods m. m.

Genom den sociala arrendelagen fick arrendatorerna en tryggare besittningsrätt. Det kan över huvud taget sägas, att förhållandena mellan arrendatorer och jordägare härigenom reglerades på bättre sätt än förut. De senare årens utveckling har emellertid visat, att åtskilliga väsentliga problem beträffande arrendatorernas och arrendejordbrukens förhållanden kräver sin lösning. I motioner till riksdagen har dessa frågor tagits upp till behandling, men man har ännu icke lyckats komma fram till tillfredsställande lösningar. Vissa frågor har prövats i utredningar, som i vissa avseenden bör kunna ge riktlinjer för framtida åtgärder. Det synes oss emellertid nödvändigt, att arrendefrågorna nu göres till föremål för ytterligare prövning, så att förslag till lösning snarast möjligt kan föreläggas riksdagen.

Ett ofta diskuterat problem är, att arrendegårdar i stor utsträckning sammanföres med huvudgård. Detta berör särskilt arrendegårdar under de större godsen. Det måste understrykas, att det är synnerligen olämpligt att sådana åtgärder kan få vidtagas, när det samtidigt måste vara angeläget för samhället att söka medverka till att så många bärkraftiga och självständiga jordbruk som möjligt kan skapas. Genom sammanläggningarna av arrendegårdar följer en allvarlig uttunning av befolkningen på landsbygden, en minskning av skatteunderlaget och en försämring av möjligheterna att ordna kommunikationer, post, skolor och annat som måste finnas för att befolkningen i bygden skall trivas och stanna kvar. I allt större utsträckning förekommer också, att gårdar utlämnas till arrende åt innehavare av eget eller arrenderat jordbruk, vilket också ur jordbrukets och samhällets synpunkt måste betraktas som en icke önskvärd utveckling.

Dessa frågor har prövats bl. a. av jordbruksrationaliseringsutredningen, men ytterligare övervägande av frågorna torde måhända erfordras innan förslag kan föreläggas riksdagen. Det bör emellertid understrykas, att det är synnerligen angeläget, att man söker komma fram till en lösning av dessa ur olika synpunkter mycket svårbemästrade problem. Den minskning av antalet bärkraftiga jordbruk, som den pågående utvecklingen leder till, måste hejdas.

Den sociala arrendelagens syfte är att bereda arrendatorerna ett bättre och säkrare rättsskydd. Denna lag kan sägas i stort väl ha motsvarat sitt

syfte, i vissa avseenden har utvecklingen icke blivit tillfredsställande. Det gäller t. ex. den ovan påtalade tendensen till sammanläggning av arrendegårdar, som icke kunde förutses vid lagens tillkomst. Det bör framhållas, att bestämmelserna om byggnadsskyldigheten på de sociala arrendena synes medverka till den icke önskvärda utvecklingen, att arrendegårdar indrages. Det är synnerligen svårt, att i detta avseende finna en ändamålsenlig avvägning, men detta får inte förhindra, att man genom en ny prövning söker komma till rätta med problemet. Det bör samtidigt understrykas, att de ovannämnda problemen icke enbart avser de arrendegårdar som faller under den sociala arrendelagens bestämmelser.

Betonas skall emellertid, att det icke är något idealt tillstånd, att det i vårt land finnes så många arrendegårdar som möjligt. Arrendejordbruk bör i viss utsträckning finnas, men målsättningen bör dock vara, att jorden i så hög grad som möjligt skall brukas av självägande jordbrukare. All erfarenhet visar, att en högre kultur och en ur samhällets synpunkt bättre jordbruksdrift uppkommer, då en brukare känner en viss trygghet för besittningsrätten. Likaså vårdas och underhålles byggnadsbeståndet på ett helt annat och bättre sätt, när brukaren själv äger sin gård, än när den upplåtits på arrende.

Drygt fjärdedelen av den svenska åkerjorden brukas av arrendatorer, vilket i jämförelse med vissa andra länder måste sägas vara en hög siffra. Det kan framhållas, att i Finland arrendatorerna år 1950 utgjorde endast 0,4 procent av jordbrukarna. År 1901 var arrendatorerna i Finland 22 procent av jordbrukarna. I nämnda land har alltså under detta århundrade en anmärkningsvärd utveckling ägt rum i riktning mot större antal självägande jordbrukare. En sådan utveckling bör eftersträvas även för vårt lands vidkommande, och det synes oss angeläget, att samhället på sätt, som kan befinnas lämpligt, söker främja en sådan utveckling i större utsträckning än som hittills kunnat ske.

Enligt den sociala arrendelagen har arrendator optionsrätt men också förköpsrätt till arrendefastigheten, därest jordägaren säljer denna. Såsom ovan framgått finns det dock fall, då besittningsrätten icke varit tillräckligt tryggad. Det kan nämnas om fall, då arrendator, som brukat gård som under generationer brukats av hans släkt, ändå måst frånträda arrendet. I sådana fall är det kränkande för rättsmedvetandet, att arrendatorns besittningsrätt får vika. Det synes oss därför nödvändigt, att lagstiftningen ändras på sådant sätt, att besittningsrätten bättre kan tryggas. Det är angeläget, att dessa problem snarast blir föremål för en omprövning.

Det måste ur samhällets synpunkt vara ett intresse av första ordningen, att jorden brukas av självägande bönder. Därför bör samhället i större utsträckning än tidigare söka medverka till att arrendatorerna får möjlighet att friköpa de gårdar som de brukar. Detta gäller särskilt arrende-

gårdar under större gods. Vid den prövning av arrendejordbruksproblemen, som vi föreslagit, bör denna angelägenhet tillmätas största betydelse.

Med anledning av vad som ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag rörande de i motionen berörda problemen, särskilt i syfte att underlätta arrendatorernas friköp av arrendegårdar under större gods.

Stockholm den 26 januari 1956

Gunnar Ericsson

i Näs

Stig. F. Hansson

i Önnarp